Djurförsök

Omkring 2 800 djur används varje dag i djurförsök i Sverige. I hela världen handlar det om mer än 100 miljoner djur per år. Djurförsök används bland annat för att forska om sjukdomar och om hur människan och andra djur fungerar.

Den 6 september 1989 lastades en container med 100 beaglehundar från en djuruppfödare i England på ett fartyg. De skulle transporteras till ett läkemedelsföretag i Sverige och användas i djurförsök. När containern öppnades i Göteborg var 79 av hundarna döda p.g.a. dålig lufttillförsel. Olyckan väckte starka reaktioner och många ansåg att de överlevande 21 hundarna inte skulle användas i djurförsök utan få bli sällskapsdjur.

De allra flesta människor blir illa berörda när de ser ett nyhetsinslag om djur som lider. Djur i för trånga burar, djur som far illa av långa transporter, djur som misshandlas på slakteriet o.s.v.. Sådana inslag följs ofta av en våg av debattprogram och upprörda insändare. Det ställs krav på ökad kontroll och strängare regler. Men väldigt få ifrågasätter själva användningen av djur överhuvudtaget.
Vi utsätter djur för saker som vi idag inte skulle drömma om att utsätta människor för. Vi använder dem i plågsamma experiment. Vi föder upp dem till mat och kläder under onaturliga förhållanden i stora djurfabriker. Kan det vara försvarbart eller borde allt djurutnyttjande upphöra? Vilken hänsyn bör vi egentligen visa andra djur?

Djur används också i utbildning och för att testa läkemedel, kemikalier och alla möjliga konsumentprodukter.
Vissa djurförsök är mycket plågsamma medan andra inte innebär mer än ett nålstick eller blodprovstagning. Försöken kan pågå i allt från några timmar till flera år och de flesta djur lever hela sina liv i små burar med begränsad möjlighet till rörelse och stimulans. Nästan alla djur dödas under försöken eller direkt efter.
Djurförsök är tillåtet enligt både svensk lag och EU-lagstiftning. Det finns till och med krav på att utföra djurförsök för att testa kemikalier, läkemedel och nya behandlingsmetoder. Men redan 1978 fastslog riksdagen att djurförsök är ett etiskt problem och att djurförsöken därför bör begränsas. För att lösa det etiska dilemmat lagstiftades om att alla djurförsök ska prövas i djurförsöksetiska nämnder och att djurförsök inte får göras om det finns alternativ. Motsvarande krav finns nu även i EU-lagstiftningen och gäller alltså inom hela EU.

Många djurförsök har ersatts med andra metoder
De senaste decennierna har många djurförsök ersatts med moderna djurfria metoder. Men det saknas fortfarande djurfria metoder som fullt ut kan ersätta alla djurförsök. Avsaknaden av djurfria metoder behöver dock inte innebära att man okritiskt måste acceptera alla djurförsök. Det går att ersätta fler djurförsök i framtiden genom att politiska beslut och mer forskning. Forskning och teknikutveckling är dyrt och eftersom det behövs skräddarsydda lösningar för varje djurförsök som ska ersättas krävs rejäla forskningssatsningar.

Skillnader mellan djur och människor är ytterligare ett skäl att ersätta djurförsök
Forska Utan Djurförsök, en forskningsstiftelse som sedan 1970 stödjer forskning för att utveckla djurfria metoder, menar att det inte bara är ur djurskyddssynpunkt som det är motiverat att ersätta djurförsök, utan även ur vetenskaplig synvinkel.
Det finns en övertro på att djurförsöken ger oss all kunskap vi behöver för att få fram säkra läkemedel och få bort farliga kemikalier. Även om djurförsök har haft stor betydelse för forskningen, ska man vara medveten om att det finns skillnader mellan människor och djur som gör att resultaten inte rakt av kan överföras till människor. T.ex. har mer än 80% av alla blivande läkemedel, som fungerat i djurstudier, visat sig sakna effekt eller ha allvarliga biverkningar när de väl testas på människor. Djurförsök är dessutom mycket dyra att genomföra och väldigt tidskrävande. Att utveckla snabbare, bättre och mer ändamålsenliga metoder ger stora fördelar även för oss människor.

Mänskliga celler och ny teknik ersätter djurförsök
I många av de nya metoder som utvecklas används odlade mänskliga celler och vävnader istället för levande djur. Cellmodeller används både i forskning och för att testa kemikalier och olika produkter. Odlade celler används också i produktion av biologiska produkter som vaccin. Cellerna får man i samband med operationer eller genom ofarliga biopsier, så inga människor kommer till skada. Genom att använda modeller med mänskliga celler får man ofta mer relevanta resultat än när djur används.

I många av de djurförsöksfria metoderna används odlade mänskliga celler och vävnader istället för levande djur. Cellmodeller används både i forskning och för att testa kemikalier och olika produkter. Odlade celler används också i produktion av biologiska produkter såsom vaccin, antikroppar och insulin. Cellerna får man i samband med operationer eller genom ofarliga biopsier, så inga människor kommer till skada vid forskningen. Genom att använda modeller med mänskliga celler får man ofta mer relevanta resultat än när djur används.

Även datormodeller kan ersätta djurförsök. De används för att göra komplicerade matematiska beräkningar och simuleringar av vad som händer i våra kroppar. Dessa tekniker används både i utbildnings- och forskningssyfte, för att utveckla läkemedel och för att utvärdera risker med kemikalier. Och med nya kameratekniker och analysmetoder går det också att få fram mer information vid undersökningar av både patienter och friska människor, för att få kunskap om sjukdomar utan att gå omvägen över djurförsök. Ökade satsningar på att utveckla djurfria metoder gynnar därför både människor och djur. För mer information: Forska Utan Djurförsök

Text: *Karin Gabrielson Morton, Sakkunnig, Forska Utan Djurförsök*

www.so-rummet.se

Etiskt dilemma: Ska djurförsök tillåtas?

www.amnesty.se

NÄR STATEN MÖRDAR MÖRDAREN

De arbetade på samma fabrik. Han friade till henne många gånger. Ja, han nästan tjatade. Men Li Yan var tveksam. Hennes första äktenskap hade slutat med skilsmässa. Men till slut sa hon ja. De gifte sig och flyttade ihop, som man och hustru.

Men Li Yans syster märkte snart att allt inte stod rätt till. Li Yan blev allt mer tystlåten och hon hade brännmärken i ansiktet. Vad var det för brännmärken? Olja som stänkt vid matlagningen, svarade Li Yan undvikande.

Men det var ingen olja. För mellan hemmets väggar blev Li Yan brutalt misshandlad av sin man. Han slog henne, brände henne med cigaretter i ansiktet och stängde ute henne på balkongen mitt i vintern i flera timmar. En gång klippte han av hennes ena finger.

Ingen verkade se vad som pågick. Nej, ingen ville riktigt se. När Li Yan, helt sönderslagen, fördes till sjukhuset noterade läkarna skadorna, men inget mer.

Till slut gick hon till polisen. De tog bilder på hennes skador, men ville inte göra något. En "privatsak", ansåg de.

Så Li Yans man fortsatte att slå. Men en dag, när knytnäveslagen haglade, brast det. Li Yan fick tag på ett gevär och slog till med kolven. Slaget träffade så hårt att han föll och dog. När Li Yan insåg att han var död greps hon av panik. Vad skulle hon göra med kroppen? Hon styckade den och började koka kroppsdelarna.

Men det gick inte dölja brottet. Li Yan greps och i augusti 2011 dömdes hon till döden för mord. Nu sitter hon i dödscell i väntan på avrättning.

Li Yan är dömd till döden och väntar på avrättning

Etiskt dilemma: Bör Li Yan avrättas?

Dödsstraff

Dödsstraff är tillåtet i drygt 60 länder världen över, men det är endast ett tjugotal länder som har genomfört avrättningar på senare år. Det är framförallt i Kina, Saudiarabien, Iran, USA och Pakistan som de flesta avrättningar sker. I Sverige avskaffades dödsstraffet 1921 i fredstid och 1973 även i krigstid. Den sista avrättningen i Sverige ägde rum 1910, då rånmördaren Johan Andersson

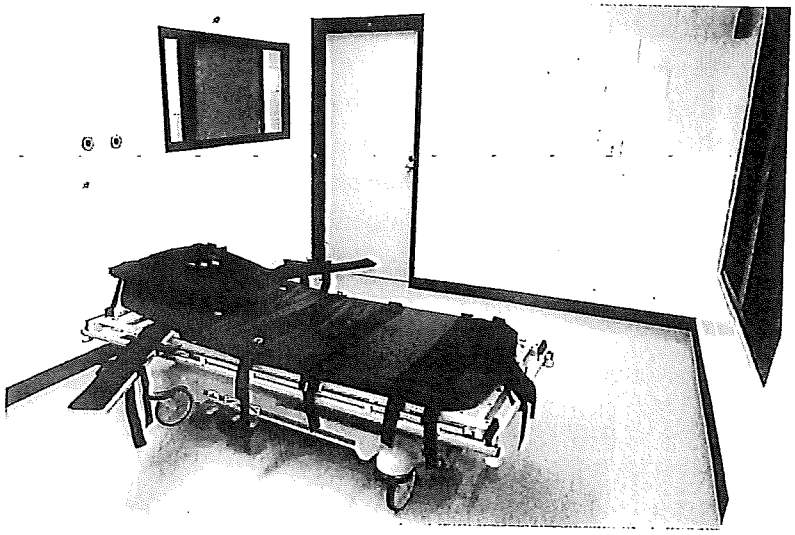

Dödskammaren i statsfängelset i Jackson i den amerikanska delstaten Georgia. Giftinjektion är den vanligaste avrättningsmetoden i USA. Den har länge ansetts som en säker och human avrättningsmetod, men på senare år har det förekommit flera fall där det har tagit upp till en halvtimme innan de dödsdömda avled.

Ander halshöggs med en giljotin. De flesta svenskar tar avstånd från dödsstraff och många understöder den ideella föreningen Amnesty som arbetar för att avskaffa dödsstraffet i olika länder. Opinionsundersökningar har dock visat att många unga svenskar är positiva till att återinföra dödsstraff för mycket grova våldsbrott.

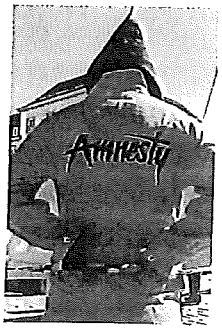

De flesta demokratiska länder tar avstånd från dödsstraffet, som man menar är ett omänskligt, grymt och oåterkalleligt straff som inte har någon plats i en modern rättsordning. Dödsstraffet kränker den mänskliga rätten till liv och är därmed oförenlig med ett demokratiskt samhälle, menar man. För medlemskap i EU krävs att dödsstraffet har avskaffats i den ansökande staten. I USA hävdar dock de flesta att dödsstraffet går att förena med ett demokratiskt samhälle. Man påstår att dödsstraffet inte alls kränker människovärdet, utan snarast befäster det. Om någon har mördat en annan människa och på så sätt kränkt dennes rätt till liv, så har mördaren samtidigt förbrukat sin egen rätt till liv. Genom att avrätta mördaren markerar samhället vilket allvarligt brott ett mord är, och på så sätt bekräftas och upprätthålls människovärdet och rätten till liv, hävdar man.

Ur: Under samma himmel
Ola Björlin och Ulf Jämterud

Andra argument som brukar framföras till försvar för dödsstraffet är bland annat:

- genom dödsstraffet ser man till att brottslingen aldrig mer kan skada någon annan
- dödsstraffet avskräcker andra från att begå allvarliga brott
- den som mördat någon förtjänar att dö, detta är enda sättet att sona brottet och upprätthålla människovärdet
- dödsstraffet kan innebära ett slags avslut för mordoffrets anhöriga och hjälpa dem att gå vidare i livet
- dödsstraffet kan spara pengar jämfört med att någon sitter i fängelse på livstid.

Kan dödsstraffet innebära ett slags avslut för mordoffrets anhöriga och hjälpa dem att gå vidare i livet?

De som kritiserar dödsstraffet brukar lyfta fram följande argument:

- dödsstraffet kränker människovärdet och de mänskliga rättigheterna
- dödsstraffet är ett grymt och omänskligt straff och innebär ett stort psykiskt lidande som kan pågå i många år fram till dess att avrättningen verkställs
- det finns inte belägg för att dödsstraffet avskräcker från grova brott
- dödsstraffen i USA är dyrare för staten jämfört med om brottslingarna hade dömts till livstids fängelse
- det förekommer att oskyldiga avrättas, utan möjlighet till upprättelse.

Finns det belägg för att dödsstraffet avskräcker från grova brott?

ur: Liv och mening
Gunilla Rundblom / Leif Berg / Helena Tyrland

Får man hjälpa någon att dö?

Enligt svensk lag är eutanasi, dvs att man tar en annan människas liv för att förkorta hennes lidande, förbjudet. Trots det har frågan diskuterats livligt. Det finns grupper som anser att man inte bara bör tillåta passiv utan även aktiv dödshjälp.

Passiv dödshjälp innebär att man avbryter livsuppehållande behandling och på så sätt låter patienten dö. Det kan innebära att man stänger av en respirator eller att man slutar ge patienten näring genom dropp. Aktiv dödshjälp innebär att den som vill dö ska kunna få det och ått det ska vara tillåtet att ge sådan hjälp åt andra. Det kan ske genom en dödlig injektion eller tabletter som en läkare eller en anhörig ger patienten.

Förespråkarna för dödshjälp anser att varje människa ska ha rätt till ett värdigt slut på sitt liv. De vill inte att någon ska behöva ligga i månader eller år utan kontakt med omvärlden, kopplad till livsuppehållande apparater. De anser att det är ovärdigt att människor ska tvingas leva med svåra handikapp eller plågor om de vill dö, men inte själva klarar av att ta sitt liv.

Motståndarna mot dödshjälp hävdar människolivets okränkbarhet. De säger att ingen, under några omständigheter, har rätt att ta en annan människas liv. Att kräva att läkare eller annan sjukvårdspersonal skulle ta sina patienters liv, i stället för att till varje pris försöka rädda dem, är oetiskt, säger de. Förtroendet för vården skulle minska. Människor kanske till och med skulle känna sig tvingade att begära dödshjälp om de kände att deras behandling kostade för mycket eller krävde alltför stor insats av personal.

Även ekonomiska synpunkter har framförts i diskussionen om dödshjälp. Människor har frågat sig om det är ekonomiskt försvarbart att hålla obotligt sjuka människor vid liv i åratal med konstlade metoder. De enorma summor detta kostar, kunde i stället användas för att hjälpa människor vars liv går att rädda, har det sagts.

Hjälp mig att dö!

Finns det tillfällen då det kan vara rätt att hjälpa en annan människa att ta sitt liv? Kan någons lidande vara så stort att det är bättre för dem om de får dö?

Daniel 23 år

Daniel James var en mycket lovande engelsk rugbyspelare. När han var 22 år gammal hamnade han underst i högen av spelare och bröt ryggen. Han blev förlamad från halsen ner. Han hade dessutom ont, framför allt i händerna. När Daniel förstod att han aldrig skulle bli bättre, försökte han ta sitt liv. Eftersom han inte kunde röra sig misslyckades han. Tre gånger.

Då fick han höra talas om en klinik i Schweiz där människor får hjälp att ta sitt liv. Daniel bad och bönade sina föräldrar att ta honom dit. Han kunde inte tänka sig ett liv där han skulle behöva tillsyn 24 timmar om dygnet, inte kunna äta själv, inte ens gå på toaletten och där han skulle ha ständiga smärtor. Daniel sa till föräldrarna att han tänkte svälta sig till döds om de inte hjälpte honom.

Till sist gick föräldrarna med på att följa honom till kliniken. Den schweiziska lagen säger att någon frivillig, som inte tjänar något på det, måste vara den som ger den dödliga drycken till en som inte klarar att ta den själv.

Vad hände med Daniel?

Daniel och hans föräldrar åkte till Schwiez. Kliniken de kom till har en lägenhet där den som ska dö får bo tillsammans med sina anhöriga. En frivillig person utanför familjen hjälpte Daniel att dricka en vit vätska. Efter det kan man inte ändra sig. Det gjorde inte Daniel heller. Efter en timme sov han djupt, en sömn som han aldrig vaknade ifrån.

När de kom hem blev föräldrarna polisanmälda för att de hjälpt sin son att begå självmord. Enligt brittisk lag är det inte tillåtet att hälpa någon att ta livet av sig.

Etiskt dilemma: Gjorde Daniels föräldrar rätt?